

УДК 316.35(477.83-25=162.1):314.02

СОЦІАЛЬНА СТРУКТУРА ПОЛЬСЬКОЇ ГРОМАДИ м. ЛЬВОВА ЗА ДАНИМИ ПЕРЕПISУ 1931 р.

Олег ДУДЯК

*Львівський національний університет імені Івана Франка
вул. Університетська, 1, Львів, 79000
Кафедра давньої історії України та архівознавства
e-mail: odudiak@yahoo.com*

У статті на підставі даних перепису 1931 р. та інших статистичних матеріалів проаналізовано соціальну структуру польської громади м. Львова у 30-х роках ХХ ст. Розкрито кількісні параметри окремих соціальних груп, їх зайнятість. Соціальна структура польської громади Львова порівняна з соціальними структурами ще двох найчисленніших громад міста – українців та євреїв, виділено спільні та відмінні риси у їх соціальному розвитку.

Ключові слова: перепис, соціальна структура, польське міщанство, Львів.

Львів займає виняткове становище серед міст східноєвропейського регіону з огляду на культурну традицію, в якій тісно переплелися європейські та східні елементи. Їх носіями були представники різних народів, які впродовж попередніх століть оселились у місті. Притягальна сила Львова пояснюється, зокрема, його розташуванням на важливих торгових шляхах. За визначенням польського дослідника І.Дрекслера, через місто здавна пролягали дві важливі комунікаційні артерії: перша поєднувала балтійський та причорноморський регіони, друга, континентальна, проходила зі сходу та розгалужувалася у напрямі Перемишля й Луцька та далі в сусідні землі¹.

Корінними жителями міста були українці, які щільно заселили території навколо Високого замку, побудованого князями Данилом та Левом. Вони проживали над р. Полтвою ще до спорудження князівської резиденції. Про це свідчить розташування пам'яток сакральної архітектури. За підрахунками українського мистецтвознавця В.Александровича, з 15 православних церков Львова XVI–XVII ст. 13 розташовані на Підзамчі та сусідніх теренах, тобто на первісному посаді, населення якого було в основній масі українським².

Щоб поживити економічне життя міста, галицько-волинські князі запрошували сюди купців та ремісників з інших країв. Так у Львові з'явилися німецькі, вірменські, єврейські, польські, грецькі та інші поселенці. У XIV–XV ст. найчисленнішою і найпотужнішою економічно іноземною громадою серед львівських міщан була німецька, яка принесла у місто магдебурзьке право. Всі міщани-католики, незалежно від національної

---

¹ Drexler I. Wielki Lwów. Lwów, 1920. S. 6.

² Александрович В. Мистецтво княжої доби // Історія Львова. У 3-х т. Львів, 2006. Т.1. С.93.

приналежності, об'єдналися навколо цієї громади. Проте вже у XV ст. все більшої ваги у цій громаді набувають поляки, колонізаційний потік яких у місто посилюється, нато-мість, німецький – спадає. Дослідники пояснюють це зубожінням заможних львівських купців, здебільшого німців, після захоплення турками чорноморських портів Кафи, Кі-лії та деяких інших, де були їхні купецькі склади і через які йшла транзитна торгівля з країнами Сходу³. За підтримки львівського архієпископа Бернарда (Вільчека), польсь-ке населення міста поступово відтіснило німців на другий план у католицькій грома-ді, до цього призвела культурна асиміляція німецьких міщан зростаючою польською спільнотою⁴. На думку польського дослідника В.Лозінського, на швидкій колонізації німців позначилося і те, що поляки стали “державною” нацією⁵. Посівши ключові позиції в економічному житті міста, поляки здобули панівне становище у католицькій грома-ді. Відтоді католики всіх націй – німці, італійці, шотландці та інші, прибувши у місто, підпадали під колонізаційний вплив. На базі католицької громади, яка, завдяки маг-дебурзькому праву, займала панівне становище у Львові, сформувалася спільнота – “польська нація”. “Нації” ранньомодерних міст не тотожні модерним націям XIX–XX ст., але розглядаються як їх генетичні попередники. Тогочасні міські “нації” – це етноконфесійні спільноти, які були об'єктами правових відносин, мали королівські привілеї, створені ними інституції та структури, що керували громадами, мали повну соціальну структуру, проживали у визначених районах міста⁶. Ці ознаки відрізняли “нації” від етнічних груп, які населяли місто.

Подібні процеси відбувалися і в інших етноконфесійних громадах Львова. Так, українські міщани, об'єднані навколо православної церкви, творили “українську (руську) націю”, яку поповнювали не лише українці, а й поселенці православного віросповідання: греки, болгари, волохи та інші. Вірмени, зосереджені навколо своєї церкви, творили “вірменську націю”, а євреї – “єврейську”.

Після першого поділу Польщі і включення галицьких земель до складу Австрійської імперії польська громада міста не лише не втратила свого впливу, а й навіть зміцнила його. В умовах відносно толерантної політичної системи Габсбурзької монархії Львів, поряд із Краковом, став центром польського суспільно-політичного, наукового та ку-льтурного життя. Саме у цей період серед польського міщанства утвердилося переконан-ня, що Львів – не лише столиця австрійської провінції, що це насамперед польське місто, яке має бути вогнищем національного духу для всіх польських земель⁷.

Після розпаду Австро-Угорської імперії і проголошення в листопаді 1918 р. ЗУНРу польські міщани виступили проти української влади, розпочавши українсько-польську війну 1918–1919 рр., яка завершилася входженням галицьких земель до складу віднов-леної Польської держави.

Попри втрату “столичного” статусу австрійських часів та виїзд багатьох активних земляків у Варшаву та інші міста, польське населення Львова надалі зберігало знач-ний вплив на економічні та суспільно-політичні процеси у II Речі Посполитій. Варто зазначити, що неодноразовий прем'єр-міністр польських урядів К.Бартель та прези-дент Польщі у 1926–1939 рр. І.Мосцицький були львів'янами.

³ Капраль М. Національні громади Львова XVI–XVIII ст. (соціально-правові взаємини). Львів, 2003. С.46.

⁴ Там само. С.47.

⁵ Łoziński W. Patrycyat i mieszczaństwo Lwowskie w XVI–XVIII wieku. Lwów, 1902. S.13.

⁶ Капраль М. Національні громади Львова XVI–XVIII ст. С.12–13.

⁷ Hosiowski S. Ekonomiczny rozwój Lwowa w latach 1772–1914. Lwów, 1935. S.108.

Питання соціального становища окремих груп польського міщанства Львова в міжвоєнний період неодноразово порушувалось і в українській, і в польській історіографіях⁸, проте у жодній з наявних праць його соціальна структура не розглядалась у комплексі.

Базовим джерелом для дослідження соціально-економічних процесів у II Речі Посполитій є матеріали державного перепису населення 1931 р. Порівняно з переписом 1921 р., завдяки досконалішим методологічним засадам, цей перепис дав значно більше соціально-економічної інформації про досліджувану спільноту. Його дані й покладено в основу цієї розвідки.

У міжвоєнній польській статистиці дані про фах та соціальний статус населення наводились у комбінації з його конфесійною, а не національною приналежністю. Це стосується і матеріалів перепису 1931 р. Правда, з огляду на реальну ситуацію в Галичині у міжвоєнний період, її мешканців римо-католицької конфесії здебільшого відносили до поляків, греко-католицької – до українців, іудеї – до євреїв.

Перепис 1931 р. зафіксував стосунок облікованого населення до засобів виробництва, характер виконуваної ним праці (розумова, фізична), а також ставлення власників засобів виробництва до використовуваної найманої робочої сили та рангування підприємств у рубриці “Гірництво, промисловість”, відповідно до їх величини. На жаль, перепис міста Львова, на відміну від перепису воєводств, не диференціював землевласників за величиною їхніх володінь, що утруднює аналіз цієї соціальної групи за її майновим станом.

Згідно зі згаданими соціальними параметрами, обліковане населення у матеріалах перепису ділилося на чотири соціальні групи: 1) власники засобів виробництва (за термінологією польських статистиків – самостійні), 2) розумові працівники (інтелігенція), 3) робітники та 4) особи з невизначеним суспільним статусом.

За даними перепису 1931 р., у Львові зареєстровано 312 231 мешканець⁹, з них римо-католики налічували 157 490 осіб (50,4%), а міщани, які називали польську мову як рідну, становили 198 212 осіб (63,5%)¹⁰. З огляду на ненадійність переписної рубрики “Рідна мова” – через масові фальсифікації урядовими чинниками та фіксацію соціального статусу опитаних осіб за віросповідною приналежністю, при визначенні національної ідентичності опиратимемося на конфесійний критерій.

Поляки римо-католики як найчисленніша етноконфесійна спільнота міста Львова вирішальним чином впливали на його функціонування. У категоріях перепису 1931 р. їх соціальна структура відображена в таблиці 1. За її даними, дещо більше половини римо-католиків Львова становили самодіяльні особи. У соціальній структурі переважали наймані працівники (службовці та робітники – близько 70% зайнятих поляків), тоді як власники засобів виробництва становили лише трохи більше 13% цієї спільноти.

⁸ Зайцев О., Макарьчук С. Населення міста // Історія Львова: У 3-х т. Т.3. Львів, 2007. С.43 – 45; Нариси історії Львова. Львів, 1956.; Bonusiak A. Lwów w latach 1918–1939. Rzeszów, 2000.; Pazyra S. Ludność Lwowa w pierwszej ćwierci XX wieku // Studia z historii społecznej i gospodarczej poświęcony prof. dr. F. Bujakowi. T. XXXVIII. Lwów, 1931. S.415–446.

⁹ Statystyka Polski. Seria C. Drugi powszechny spis ludności z dnia 9.XII.1931 r. Mieszkania i gospodarstwa domowe. Ludność. Stosunki zawodowe. Miasto Lwów. Z.58. Warszawa, 1937. S.96–97.

¹⁰ Ibid.

Таблиця 1
Соціальна структура римо-католиків м. Львова в категоріях перепису 1931 р.¹¹

Соціальні категорії	Самодіяльне населення з сім'ями		Лише самодіяльні	
	Загальна кількість	%	Загальна кількість	%
власники	21 978	13,9	10 346	13,2
розумові працівники	31 434	20,0	16 878	21,3
робітництво	75 902	48,2	39 764	50,3
особи з невідомим суспільним статусом	28 176	17,9	12 031	15,2
разом	157 490	100	79 019	100

Детальнішого аналізу потребує категорія власників засобів виробництва, яка об'єднує різні соціальні групи. Зафіксовані у переписі 1931 р. критерії (використання найманої робочої сили та рангування підприємств відповідно до величини) дають змогу виділити у цій категорії буржуазію, дрібноміщанство, інтелігенцію вільних фахів та землевласників.

До буржуазії належали власники підприємств, фабрик, банків та інших прибуткових закладів та засобів у промисловості, торгівлі та інших сферах, які використовували найману робочу силу та присвоювали додаткову вартість¹². До буржуазії відносяться власники підприємств 1–7 категорій у промисловості та самостійні, котрі використовували найману працю в інших галузях. Через відсутність фіксації у матеріалах перепису 1931 р. рангування підприємницьких закладів у торгівлі та комунікації на окремі категорії неможливо детальніше розмежувати дрібноміщанство і буржуазію у цих галузях. Через це відсоток буржуазії, імовірно, є дещо завищеним за рахунок дрібноміщан, які у незначній кількості послуговувалися найманою працею¹³.

За нашими підрахунками, до буржуазії можна віднести 812 самодіяльних осіб, або 1,02% від самодіяльного польського населення міста. Разом із сім'ями польська буржуазія налічувала 1 985 осіб, або 1,26% від усієї римо-католицької спільноти Львова.

Польська буржуазія була зосереджена здебільшого у двох сферах – торгівлі (50,8%) та промисловості (37,3%), причому торговельний капітал переважав. Це пояснюється слабкою індустріалізацією західноукраїнського краю та міста Львова зокрема, а також віднесенням до торгової буржуазії частини дрібноміщанства, яке використовувало найману працю.

Рангування промислових підприємств за розміром дає змогу визначити економічну силу польської буржуазії. Зі 275 римо-католиків – власників промислових підприємств лише троє осіб (1,1%) володіли закладами I – III категорій, які вважалися великими підприємствами. Решті 272 особам (98,9%) належали середні та невеликі підприємства. Польські підприємці становили 45,3% всіх львівських власників фабрик здебіль-

¹¹ Statystyka Polski. Seria C. Z.58. S.96–97.

¹² Социологический энциклопедический словарь. На русском, английском, немецком, французком и чешском языках. Москва, 1998. С.36.

¹³ Аналіз різних методів підрахунку чисельності польської буржуазії у міжвоєнний період здійснив З.Ландау у статті Oligarchia finansowa Drugiej Rzeczypospolitej // Przegląd Historyczny. 1971. T.LXII. Z.1. S.75–92.

шого деревообробної, шкірообробної та поліграфічної промисловості¹⁴. Вони брали активну участь в економічному та суспільно-політичному житті Львова та цілого регіону, а такі відомі львівські підприємці, як С.Бачевський¹⁵, Т.Гефлінгер¹⁶, Я.Рукер¹⁷, були членами Торгово-промислової палати, неодноразовими депутатами міської ради.

Значно численнішу групу становили польські дрібноміщани – малі товаровиробники, які вели своє господарство власними засобами виробництва. Джерелом їх доходу була головним чином власна праця¹⁸. До дрібноміщан відносяться всі власники засобів виробництва поза сільським господарством, які не використовували найманої робочої сили, а також самостійні з рубрики “Промисловість і ремесло”, зайняті у “промислових закладах VIII та невідомої категорії”. Такі підприємства зачислялися до “дрібнопромисловості та ремесла”¹⁹, насправді ж це були найменші виробничі майстерні, що належали тим особам, які працювали в них.

За нашими підрахунками, польське дрібноміщанство у м. Львові налічувало 7 867 осіб, або 9,95% від усіх самодіяльних римо-католиків. Разом із сім'ями польське дрібноміщанство становило чималу групу – 16 464 особи, або 10,4% всього польського міщанства. Представлена у таблиці 2 галузева структура зайнятості польського дрібноміщанства свідчить про те, що воно здебільшого було зайняте у ремеслі (67,6%) і менше третини його працювало у торгівлі. У комунікації та інших галузях львівські дрібноміщани латинського обряду були представлені незначною мірою – навіть не 10% цієї соціальної групи.

Таблиця 2
Галузева структура зайнятості польських дрібноміщан
у м. Львові за матеріалами перепису 1931 р.²⁰

Галузь	Польське дрібноміщанство			
	Самодіяльне населення з сім'ями		Лише самодіяльні	
	Загальна кількість	%	Загальна кількість	%
Промисловість та Ремесло	11 134	67,6	5 003	63,7
Торгівля	4 190	25,4	2 299	29,2
Комунікація	674	4,1	270	3,4
Інші галузі	466	2,8	295	3,7
Разом	16 464	100	7 867	100

Більше двох третин польських дрібноміщан були ремісниками та власниками невеликих підприємств, третина – дрібними купцями, рестораторами, наймодавцями житла,

¹⁴ Дудяк О. Львівські підприємці за даними перепису 1931 р.: чисельність, етноконфесійна структура, галузь зайнятості // Вісник Львівського університету. Серія історична. Вип. 48. Львів, 2013. С.532.

¹⁵ Державний архів Львівської області (далі – ДАЛО). Ф.1 (Львівське воєводське управління). Оп.3. Спр.1093. Арк. 10.

¹⁶ Там само. Ф.1. Оп. 3. Спр.1093. Арк.17.

¹⁷ Там само. Ф.1. Оп.3. Спр. 1385. Арк. 36.

¹⁸ Філософський словник. Київ, 1986. С.153.

¹⁹ Statystyka Polski. Seria C. Z.62. S.15.

²⁰ Statystyka Polski. Seria C. Z.58. S.96–126.

посередниками. Близько 93% львівських ремісників латинського обряду займалися пошиттям одягу, були задіяні у будівництві, харчовій та деревообробній промисловостях. У інших виробничих сферах їх присутність була незначною.

Третина польських дрібноміщан володіла невеликими торговими закладами, рестораниками, здавала в оренду житло, займалася різними посередницькими операціями. Майже половину з них становили власники невеликих крамничок, незначний відсоток вів гуртову торгівлю та належав до мандрівних торговців.

Серед власників засобів виробництва у місті Львові зафіксовано особи, зайняті у сільському господарстві. Вони володіли орними землями, городами, рибними та лісовими угіддями. На жаль, переписні матеріали 1931 р. для м. Львова не містили рангування земельних власників за величиною земельних наділів, що ускладнює визначення їх становища у суспільстві. Єдиний критерій, який може бути задіяний для диференціації цієї групи – це використання найманої праці, але і він доволі загальний і кардинально знань про цю соціальну групу не поглибить.

За нашими підрахунками, власниками земель, городів та інших сільськогосподарських угідь були 627 римо-католиків, або 0,8% від усіх самодіяльних міщан цього обряду. Разом із сім'ями і членами родини, котрі допомагали у веденні господарства, самостійні у сільському господарстві становили 1 873 особи, або 1,2% від усієї польської спільноти м. Львова. Переважна більшість власників латинського обряду у сільському господарстві була задіяна у рільництві (1 644 особи з 1 873 осіб, або 87,8%) і лише незначна кількість – 229 осіб (12,2%) – у городництві, рибальстві та лісництві. Цікаво також те, що серед сільськогосподарських власників з членами родини лише 702 особи (37,4%) використовували найману робочу силу, а більшість обходилася працею власною та членів родини. Тобто, у більшості випадків римо-католики – власники сільськогосподарських угідь у м. Львові – були дрібними товаровиробниками.

Згідно з методологічними засадами перепису 1931 р., до власників засобів виробництва було віднесено специфічну групу розумових працівників – представників вільних професій²¹, а саме працівників інтелектуальних фахів, котрі вели власну справу й отримували прибуток із своєї праці, а не з капіталу²². Це були адвокати, лікарі, котрі мали власну практику, приватні вчителі тощо. За формальними ознаками, у переписі 1931 р. вони віднесені до власників засобів виробництва, хоча за рівнем освіти та родом діяльності їх потрібно включити до інтелігенції. За нашими підрахунками, представниками вільних фахів серед власників римо-католиків було 1 040 осіб, які разом з сім'ями налічували 1 656 осіб.

Методологічні засади перепису 1931 р. передбачали фіксацію людей розумової діяльності в рубриці “Розумові працівники”. Ця рубрика охоплювала не лише інтелігенцію в сучасному розумінні цього слова, тобто осіб з вищою освітою, а всіх осіб, які мали відношення до розумової діяльності. За нашими підрахунками, у м. Львові проживало 17 918 осіб польської інтелігенції, або 22,7% самодіяльного польського населення міста. Разом із сім'ями ця категорія налічувала 33 090 осіб, або 21% від всього римо-католицького населення Львова.

У Львові польська інтелігенція становила понад п'яту частину всього польського населення міста, тоді як у трьох галицьких воєводствах (Львівському, Станіславсь-

²¹ Statystyka Polski. Seria C. Z.62. S.18.

²² Żarnowski J. Struktura społeczna inteligencji w Polsce w latach 1918 – 1939. Warszawa, 1964. S.125.

кому, Тернопільському) – лише 5% всіх польських мешканців²³. Така висока концентрація розумових працівників латинського обряду у Львові пояснюється тим, що у ХІХ–на початку ХХ ст. місто стало одним із центрів польського суспільно-політичного та культурного життя, оскільки після поділів Речі Посполитої на контрольованих Габсбургами землях воно мало більш-менш сприятливі умови для свого розвитку. Тут діяли польські початкові, середні та вищі навчальні заклади, у державних установах працювали польські чиновники, що особливо проявилось в період галицької автономії. Після відновлення Польської держави і включення західноукраїнських земель зі Львовом до її складу політика польських властей змагала до посилення польського етнічного елементу у краї та місті. Державні установи стали головним місцем зайнятості польської інтелігенції.

Таблиця 3
Чисельність і структура зайнятості розумових працівників римо-католиків у м. Львові за даними перепису 1931 р.²⁴

Галузь	Самодіяльні із членами сімей		Самодіяльні	
	загальна кількість	%	загальна кількість	%
Сільське господарство	468	1,4	227	1,4
Промисловість	3388	10,2	1596	8,9
Торгівля	4012	12,1	2159	12,0
Комунікація	5731	17,3	2763	15,4
Адміністрація і громадські організації	9062	27,4	4938	27,5
Освіта, культура	4627	14,0	2724	15,2
Охорона здоров'я	1466	4,43	996	5,5
Інтелігенція вільних професій	1656	5,0	1040	5,8
Галузь зайнятості не вказано	2680	8,2	1475	8,3
Разом	33090	100	17918	100

Згідно з даними таблиці 3, понад 63% польської інтелігенції було зосереджено у невиробничій сфері, безпосередньо контрольованій державою. У державних вищих навчальних закладах Львова професорсько-викладацький склад був майже повністю польський. На 1923 р. у Львівському університеті з 253 викладачів до польської національності належало 248 осіб; із 203 викладачів Львівської політехніки 201 особа пов'язувала себе з польською національністю, з 38 викладачів Львівської ветеринарної академії поляками були 37 осіб²⁵. В органах самоврядування міста на 1923 р. задіяно

²³ Дудяк О. Соціальна структура польського населення Галичини за даними польського перепису 1931 р. // Галичина: етнічна історія. Тематичний збірник статей. Львів, 2008. С.183.

²⁴ Statystyka Polski. Seria C. Z.58. S.96–126.

²⁵ Statystyka Polski. Funkcjonariusze państwowej służby cywilnej. Wyniki spisu ze stycznia 1923 r. Warszawa, 1925. T.6. S.65.

302 працівники, з них 271 особа ідентифікувала себе як римо-католик і 278 осіб (92%) ототожили себе з поляками²⁶.

Найчисленнішу соціальну групу польського населення м. Львова становили робітники: за нашими підрахунками, це 39 764 особи, або 50,3% польського самодіяльного населення міста. Разом із сім'ями вони налічували 75 902 особи, або 48,2% всіх польських мешканців Львова. У міжвоєнній Польщі термін “робітник” вживався щодо найманого трудівника з освітою нижче середньої, зайнятого фізичною працею на фабриці, заводі або в інших закладах²⁷, безпосереднього виробника матеріальних благ або виконувача послуг за наймом.

За даними таблиці 4, польське робітництво головним чином працювало у промисловості, транспортній галузі, передовсім на залізниці, та як домашня прислуга. Загалом у цих сферах було зосереджено майже три чверті польських самодіяльних робітників. Великий відсоток серед польського робітництва становила домашня прислуга – близько чверті польських робітників.

Таблиця 4
Чисельність та структура зайнятості робітників римо-католиків
у м. Львові за даними перепису 1931 р.²⁸

Галузь	Самодіяльні з членами сімей		Лише самодіяльні	
	загальна кількість	%	загальна кількість	%
Сільське господарство	463	0,6	309	0,8
Промисловість	28173	37,1	14067	35,4
Торгівля	7081	9,3	3914	9,8
Комунікація	16444	21,7	5059	12,7
Державна адміністрація і громадські установи	4805	6,3	1922	4,8
Освіта, культура	1974	2,6	856	2,1
Охорона здоров'я	3105	4,1	2039	5,2
Домашня служба	10688	14,1	10337	25,9
Інші галузі	3169	4,2	1261	3,3
Разом	75902	100	39764	100

У ході дослідження варто зважати на те, що значна частина польської спільноти не подала чітко зазначеної соціальної приналежності. Це пояснюється, на нашу думку, не лише недосконалістю анкет, а й складною соціально-економічною ситуацією в країні з огляду на економічну депресію 1930–1935 рр.

²⁶ Statystyka Polski. Funkcjonariusze państwowej służby cywilnej. Wyniki spisu ze stycznia 1923 r. T.6. S.27.

²⁷ Drozdowski M. Klasa robotnicza Warszawy 1918–1939. Warszawa, 1968 S.61.

²⁸ Statystyka Polski. Seria C. Z.58. S.96–126.

Порівняння соціальної структури польської громади з соціальними структурами української та єврейської громад дає підстави констатувати деякі спільні тенденції у соціальному становищі міщан-християн і відмінність – іудеїв. Для польської й української громад була характерне переважання найманих працівників над власниками засобів виробництва (співвідношення в українців 76% до 11%, у поляків – 68% до 14%) та висока питома вага робітництва (у поляків 48%, в українців – 66%). Натомість, у єврейській громаді спостерігається високий відсоток власників засобів виробництва (47%), питома ж вага найманих працівників (45%), зокрема робітництва (28,6%), значно нижча, ніж у поляків та українців.

Отже, з 157 490 поляків римо-католиків Львова у 1930-х роках буржуазія становила 1,2% , дрібноміщанство – 12%, інтелігенція – 21%, робітництво – 48%. Через помилки і неточності в переписних анкетах не вдалося встановити суспільної приналежності для майже 18% римо-католиків, що вплинуло на точність у відтворенні співвідношення між окремими соціальними групами. Соціальна структура польського населення Львова розвивалася згідно з загальносвітовими суспільними модернізаційними тенденціями, які полягали у скороченні питомої ваги дрібнотоварних виробників і зростанні відсотку людей найманої праці. Проте скорочення дрібнотоварного сектора не компенсувалося розвитком великого підприємництва, яке у м. Львові та й міжвоєнній Польській державі загалом зростало доволі кволо. Невисокий рівень великого польського підприємництва зумовлював незначну зайнятість населення, що змушувало державу брати активнішу участь в економічних та соціальних процесах. Таке втручання держ-апарату призводило до його домінування у суспільстві і служило базою для прояву авторитаризму у політичному житті міжвоєнної Польської держави.

THE SOCIAL STRUCTURE OF THE POLISH COMMUNITY OF LVIV ON THE BASIS OF THE DATA OF CENSUS 1931

Oleh DUDYAK

*L'viv Ivan Franko National University
1, Universytet'ska Str., Lviv, 79000*

*The Ancient Ukrainian History and Archival Studies Department
e-mail:odudiak@yahoo.com*

The author of this article, on the basis of the data of 1931 and other statistical data, analyzes the social structure of the Polish community of Lviv in 30-s of the XXth century. The quantitative parameters of certain social groups and their employment are researched. The social structure of the Polish community of Lviv is compared with the social structure of two other big communities: Ukrainians and Jews. The differences and similarities in their social development are highlighted by the author.

Key words: census, social structure, Polish community, Lviv.

**СОЦИАЛЬНАЯ СТРУКТУРА ПОЛЬСКОЙ ОБЩИНЫ г.ЛЬВОВА
ЗА ДАННЫМИ ПЕРЕПИСИ 1931 г.**

Олег ДУДЯК

*Львовский национальный университет имени Ивана Франко
ул. Университетская, 1, Львов, 79000
Кафедра давней истории Украины и архивоведения
e-mail: odudiak@yahoo.com*

В статье на базе переписи 1931 г. и других статистических материалов анализируется социальная структура польской общины г. Львова в 30-х годах XX в. Показано количественные параметры отдельных социальных групп, их занятость. Сравнено социальную структуру польской общины Львова с социальными структурами еще двоих наиболее численных общин города – украинской и еврейской, выделено общие и отличные черты в ихнем социальном развитии.

Ключевые слова: перепись, социальная структура, польская община, Львов.

Стаття надійшла до редколегії 18.07.14
Прийнята до друку 07.08.14